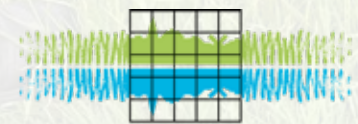

Jaarbericht 2023

Landschapsbeheer Drenthe

Zorg voor ons landschap

Landschapsbeheer Drenthe

The background of the slide is a photograph of a vast field of tall, golden-brown grasses, likely a meadow or prairie, stretching to the horizon. The sky above is a mix of soft, golden and light blue tones, suggesting a sunset or sunrise. The overall mood is peaceful and natural.

Samen met vele enthousiaste vrijwilligers en professionals heeft Landschapsbeheer Drenthe zich in 2023 ingezet voor het behoud en ontwikkeling van het Drentse cultuurlandschap. Zo beheerden wij onder meer 334 kilometer wandel- en fietspaden, 49 kilometer natuurranden, 186 kilometer houtwallen en -singels en 1.456 hectare bos en natuurterreinen. Daarnaast zette de groei van het vrijwilligersnetwerk binnen Streekbeheer het afgelopen jaar door. Voor het eerst werd zelfs de grens van 500 (structureel actieve) groepen gepasseerd: we ondersteunden in totaal 517 bewoners-initiatieven en vrijwilligersgroepen. Nog niet eerder hebben vrijwilligers zoveel uur in het landschap gewerkt: 6.429 mensen zetten zich 153.251 uur in voor het Drentse cultuurlandschap. Aantallen om trots op te zijn!

Organisatie

In 2023 startte de selectieprocedure voor de nieuwe directeur-bestuurder van Landschapsbeheer Drenthe. Onder begeleiding van een extern werving en selectiebureau gingen we op zoek naar het nieuwe gezicht van de organisatie. Alle medewerkers konden input leveren voor het profiel. De benoemingsadviescommissie bestond uit 2 leden van de raad van toezicht, 2 leden uit het strategisch team en 2 leden uit de personeelsvertegenwoordiging.

Daarnaast werd de organisatiestructuur binnen Landschapsbeheer Drenthe in 2023 aangepast. Het team Organisatie & Ondersteuning is in het laatste kwartaal opgeheven: de onderdelen communicatie en bewonersparticipatie zijn ondergebracht in het team Projecten. Naast de 2 hoofdteams Streekbeheer en Projecten blijven er 2 staffuncties bestaan, de financiële administratie en het secretariaat. Het aantal medewerkers is in 2023 hetzelfde gebleven.

Regeling Agrarisch Landschapsbeheer

Na een periode van 10 jaar kwam er per 31 december 2023 een einde aan de Regeling Agrarisch Landschapsbeheer (RAL), een regeling waarmee agrariërs met advies en vergoeding werden ondersteund bij het (reguliere) onderhoud van hun landschapselementen. In samenwerking met Agrarisch Natuur Drenthe (AND) zijn de meeste deelnemers overgesloten naar de regeling Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb). In het laatste jaar van de RAL sloten 53 boeren zich aan bij een van de 8 collectieve overeenkomsten met onder meer boermarken en werktuigverenigingen.

Team Streekbeheer en team Projecten wisselen kennis uit tijdens veldexcursie

Stimuleringsregeling Landschap en Biodiversiteit

Een onderdeel van het Streekbeheer is de Stimuleringsregeling Landschap en Biodiversiteit. Dit is een regeling voor particuliere eigenaren die (samen) aan de slag willen met de herinrichting en herstel van hun erf en het omliggende landschap ter bevordering van cultuurhistorische waarde en biodiversiteit. De animo hiervoor was ook in 2023 groot. In de 7 gemeenten waar de regeling was opengesteld, zijn (vrijwel) alle beschikbare middelen besteedt. 61 deelnemers hebben gebruikgemaakt van de Stimuleringsregeling.

Ondersteuning vrijwilligerswerk

Van snoeien van (hoogstam)fruitbomen tot maaien met de zeis: ten behoeve van het algemene vrijwilligerswerk werden uiteenlopende cursussen georganiseerd. In totaal werden 7 cursussen gegeven en namen 114 vrijwilligers hieraan deel. Ter bevordering van de veiligheid werden in samenwerking met Terra Next diverse motorkettingzaag- en bosmaaieropleidingen gegeven, met in totaal 36 cursisten. Aan de workshop 'Veiligheid en onderhoud motorgereedschap' deden 81 vrijwilligers mee.

Impulsprojecten nationale parken

De impulsprojecten Nationaal Park Drentsche Aa en Nationaal Park Drents-Friese Grensstreek zijn in 2023 afgerond. Beide projecten hebben een positieve bijdrage geleverd aan de bewustwording en betrokkenheid van inwoners bij hun groene woon- en leefomgeving. Met lokale partners werkten wij aan groene plannen voor de toekomst. In 3 jaar tijd organiseerden we tal van bijeenkomsten en excursies. In het afgelopen jaar verzorgden wij maar liefst 59 activiteiten, waaraan in totaal 906 mensen deelnamen. In de gemeenten Westerveld en De Wolden steeg de vrijwillige inzet het sterkst. In 3 jaar tijd is het aantal groepen en initiatieven 4 keer zo hoog en is het aantal vrijwilligers verdrievoudigd.

“Met bewondering heb ik gezien hoe Landschapsbeheer Drenthe met inwoners en ondernemers aan de slag is gegaan met het landschap. Na 3 jaar zijn er voor 4 dorpen (en 1 in Fryslân) ambitieuze plannen neergelegd, die zowel de cultuurhistorische waarde als de biodiversiteit van het landschap vergroten. Landschapsbeheer Drenthe werkt met passie, maar ook goed georganiseerd aan de projecten.”

Catrien Scholten – van der Scheer
Coördinator Nationale Parken Drents-Friese Grensstreek, provincie Drenthe

Inwoners beoordelen de omgeving in en rondom Loon volgens de 'Landschap in zicht' methode

Nachtvinders spotten in de dorpsboomgaard in Diever

In het Drentsche Aa-gebied bleek de methode 'Landschap in zicht', het verzorgen van excursies en geven van lezingen een goede manier om met elkaar in gesprek te gaan. Daarin werkten we samen met de Brede Overleggroep Kleine Dorpen (BOKD). Inwoners van Drouwen, Elp, Gasteren, Loon en Midlaren werden uitgedaagd om zo objectief mogelijk naar de verschillende lagen in het landschap te kijken. Deze bevindingen en de wensen voor het gebied zijn in een ambitedocument verzameld. Voor ieder dorp is dit document vertaald in een zogenaamde 'praatplaat': een hulpmiddel die de groene richting van het dorp visueel weergeeft.

Gedeputeerde Egbert van Dijk, Erik de Gruijter, directeur van Landschapsbeheer Drenthe, en wethouder Mark Tuit proberen voelpad

“Natuur is belangrijk voor ons. Niet alleen voor de biodiversiteit maar ook voor onze gezondheid. Wetenschappelijk onderzoek toont dat aan maar we zien het ook in de talrijke projecten die Landschapsbeheer Drenthe in onze gemeente Hogeveen uitvoert: mensen ontmoeten elkaar en werken samen aan een mooiere natuur. Laten we ook de komende jaren zo goed blijven samenwerken. De natuur is ons vast dankbaar.”

Mark Tuit
Wethouder gemeente Hogeveen

Natuurwerkdag

Ondanks storm Ciarán en de vele regenval voorafgaand aan de Natuurwerkdag blikken we terug op een geslaagd evenement. Op vrijdag 3 en zaterdag 4 november werkten ruim 1.422 vrijwilligers op 64 locaties in Drenthe. De officiële Drentse aftrap vond plaats in het Steenbergerpark in Hogeveen. Gedeputeerde Egbert van Dijk, wethouder Mark Tuit en Erik de Gruijter, directeur van Landschapsbeheer Drenthe, realiseerden een voelpad. Dit is een pad met verschillende

ondergronden om parkbezoekers spelenderwijs kennis te laten maken met natuurlijke materialen. Op vrijdag 3 november werd de Natuurwerkdag Junior georganiseerd. Leerlingen van het basisonderwijs hielpen mee met verschillende klussen en leerden meer over de natuur dichtbij. Ze knipten ongewenste opslag weg op de heide, maakten het schoolplein winterklaar, ruimden het zwerfafval op en maakten de vogelhuisjes schoon. In totaal deden 44 leerlingen mee.

Vrijwilligersdag

De jaarlijkse vrijwilligersdag vond plaats op zaterdag 6 mei in het Verenigingsgebouw in Veenhuizen. Met zo'n 140 bezoekers stonden we stil bij al het werk dat vrijwilligers in het Drentse cultuurlandschap verzetten. Gedeputeerde Henk Jumelet opende de dag. Daarna gingen de vrijwilligers op excursie of volgden een lezing. Er lag een gevarieerd programma voor ze klaar. Een greep uit het aanbod excursies: een bezoek aan het graftrammelmuseum en het Vierde Gesticht, monumentale bomen in Veenhuizen, de Tuinen van Weldadigheid, de historie en visie van het schietterrein, pingo Esmeer, houtwallen en -singels en het Fochteloërveen. In het Verenigingsgebouw werden lezingen gegeven over natuurerven en slangen in Drenthe. We sloten de ochtend af met een gezamenlijke lunch.

Vrijwilligers op pingo-excursie

Tegengaan verdroging kleine natuurterreintjes

Landschapsbeheer Drenthe beheert natuurterreintjes die vaak in eigendom zijn van particulieren. Deze kleine pareltjes bieden een toevluchtsoord aan onder andere amfibieën, libellen, dagvlinders, reeën, kleine zoogdieren en vogels. Ook komt er zeldzame flora in voor, zoals klokjesgentiaan, steenbreek, lavendelheide en kleine veenbes. De droge jaren in 2018, 2019 en 2020 hebben er echter voor gezorgd dat veel van die terreintjes dichtgroeien en bijzondere soorten verdwijnen. Dankzij de financiële bijdrage van het Cultuurfonds konden wij extra investeren in het tegengaan en voorkomen van verdroging van die bijzondere plekken. Op 29 locaties troffen we maatregelen, zoals het dempen van watergangen, het plaatsen van stuwtjes, het verwijderen van (bos)opslag en (kleinschalig) plaggen. Dankzij de eenmalige extra investering kunnen we het reguliere beheer op een duurzame manier voortzetten.

Herstel slagenlandschap Koekange-Koekangerveld

Het gebied Koekange-Koekangerveld kenmerkt zich door smalle, langgerekte percelen die van oost naar west lopen met aan weerszijden elzensingels en verspreid liggende hakhoutbosjes. De boerenerven waren van origine sober en functioneel, maar dit streekeigen karakter is in de loop der tijd deels verloren gegaan. Daarom werkten wij met zo'n 20 deelnemers aan een gebiedsgericht landschapsherstel, als onderdeel van het POP3-project 'Investering in landschapselementen'. Door de aanplant van bosplantsoen, laan- en fruitbomen werden landschapselementen hersteld en erven opgeknapt. Dit vond plaats op nog 40 andere plekken in Drenthe. In totaal werd er op 60 locaties in Drenthe gewerkt aan landschapsherstel en werden er 16.200 bosplantsoen, 85 laanbomen en 158 fruitbomen aangeplant.

Boerenervenproject Valthe

De 2^e fase van het boerenervenproject in Valthe werd afgelopen jaar afgerond. In het esdorp werden 15 historische erven in oude glorie hersteld. De erven werden verfraaid naar hoe ze er oorspronkelijk uitzagen: sober en functioneel. Met bewoners werd gekeken hoe de erven er rond 1900 uitzagen en welke beplanting er thuishoorde. Uitheemse soorten, die afbreuk deden aan de authentieke uitstraling, werden verwijderd. In totaal zijn 33 fruitbomen, 30 vrijstaande bomen en 50 struiken geplant, 500 meter meidoornhaag aangelegd en er werd bloemrijk grasland ingezaaid.

Alternatieve broedplaats voor de scholekster

Landschapsherstelproject Eelde-Paterswolde

In het kader van het landschapsherstelproject ten zuiden en westen van Eelde werd in de wijk Spierveen een zwaluwtil geplaatst. Mede dankzij de financiële bijdrage van het Jenny Vrieling Fonds konden wij deze alternatieve broedplaats plaatsen. Huiszwaluwen hebben het namelijk moeilijk: steeds minder mensen laten een nest aan hun woning zitten en de beschikbare leem – waarvan zwaluwen hun nestkommetjes maken – neemt de laatste jaren af. Niet voor niets dat de soort op de Rode Lijst staat met de status ‘gevoelig’. Ook de scholeksters in de omgeving van Eelde-Zuideinde ontvingen speciale broedplatforms. Dit zijn speciale nestpalen op hoogte waar vogels in alle rust hun legsels kunnen uitbroeden.

In Wapse steken jong en oud de handen uit de mouwen voor nieuw voedselbos

Plan Boom

Vanuit de landelijke campagne Plan Boom zorgden wij voor extra bomen in Drenthe, samen met Natuur en Milieufederatie Drenthe, Stichting Het Drentse Landschap en andere partners. Met de hulp van grondeigenaren, agrariërs en vele vrijwilligers gingen, volgens de bomenteller van Plan Boom Drenthe, zo’n 218.000 extra bomen de grond in. Samen werkten wij aan de ontwikkeling en het behoud van een groenere en gezondere leefomgeving. De aanplant van nieuwe bomen en struiken is belangrijk: het vermindert de CO₂-concentratie in de lucht, zorgt voor schaduw en verkoeling, versterkt de natuur en verhoogt de biodiversiteit. In 2023 kwam er een einde aan het project.

“Samen met Landschapsbeheer Drenthe hebben wij in de afgelopen jaren allerlei bewoners, groepen en initiatieven geholpen met de aanplant van bomen. Niet alleen dragen al die bomen bij aan de biodiversiteit en landschapskwaliteit, zij zorgen ook voor een gezond klimaat in Drenthe.”

Judith van den Berg
Ontwikkelaar Voedzaam, Mooi en Natuurlijk Drenthe

Twestijlige meidoorn

Autochtone bomen en struiken in Drenthe

Wilde bomen en struiken die al vele duizenden jaren op dezelfde plaats groeien, behoren tot onze autochtone, inheemse flora. Deze soorten hebben zich aangepast aan lokale omstandigheden, zijn minder vatbaar voor ziektes en beter bestand tegen klimaatverandering. Om aandacht te vragen voor de oorspronkelijke beplanting in onze provincie, organiseerden wij in 2023 een symposium over dit onderwerp. 58 mensen waren hierbij aanwezig. Ook gaven wij een leergang over dit groene erfgoed, waaraan 15 cursisten deelnamen. Deze vrijwilligers gaan aan de slag om gebieden te inventariseren en monitoren. Samen met hen brengen wij autochtone populaties in Drenthe in kaart.

“Autochtone bomen en struiken zijn zeldzaam en moeilijk te onderscheiden van bomen en struiken die gekweekt zijn in zuidelijker of oostelijker streken. Toch worden deze de laatste 100 jaar veelvuldig aangeplant. Het is belangrijk dat de groeiplaatsen van autochtone wilde bomen en struiken bij beheerders en eigenaren bekend zijn. Daarom ben ik, sinds ik de leergang gevolgd heb, wilde bomen en struiken aan het inventariseren. Met een aantal oud-cursisten gaan we regelmatig het veld in om onze kennis verder te ontwikkelen. Zowel de terreinbezoeken met dit groepje als de inventarisaties geven mij een zinvolle en leuke invulling aan het buiten zijn.”

Meino Lumkes

Deelnemer leergang Autochtone bomen en struiken in Drenthe

Joodse begraafplaats Veenhuizen

Op de Joodse begraafplaats in Veenhuizen staat slechts 1 grafsteen. Toch bestaat al jaren het vermoeden dat er meerdere mensen begraven liggen. Daarom werd er in de zomer van 2023 een grootschalig grondradaronderzoek uitgevoerd. De bodem werd met behulp van een radar onderzocht. Vanwege de eeuwige grafrust die op een Joodse begraafplaats geldt, is het belangrijk om de grond niet te beroeren. Tijdens het onderzoek zagen we dat er veel bodemverstoring had plaatsgevonden, maar we konden geen individuele graven ontdekken. Archiefonderzoek wijst echter uit dat er minimaal 250 mensen begraven moeten liggen. Dit bodem- en archiefonderzoek is onderdeel van het cultuurhistorisch onderzoek van Landschapsbeheer Drenthe. Dit dient als basis voor een herstel- en beheerplan waaraan we in 2024 de laatste hand leggen.

Grondradar brengt bodem in kaart

Herstel Uffelter Boervaartje

Samen met dorpsbewoners, vrijwilligersgroepen, omwonenden en terreineigenaren werkten we aan het herstel van het Uffelter Boervaartje. Dit eeuwenoude vervoersvaartje werd in 1787 tussen de Drentse Hoofdvaart en het Uffelterveen gegraven om turf te vervoeren. Lange tijd was het vaartje niet meer dan een droge greppel. Met het herstelproject is daar verandering in gekomen. Op een aantal plekken is het profiel hersteld en zijn er bomen en dammen verwijderd. In de omgeving zijn 3 wandelroutes gerealiseerd. Om voorbijgangers te informeren over de bijzondere omgeving en de historie van het Boervaartje werden 7 informatiepanelen geplaatst. 15 QR-bordjes verwijzen naar informatie over landschapselementen.

Uffelter Boervaartje krijgt nieuw leven ingeblazen

Boren naar het verleden

Aardkundig onderzoek

Wij ontvangen regelmatig het verzoek van vrijwilligers, terreinbeheerders, bewoners en erfeigenaren om potentiële pingoruïnes te onderzoeken. Dit aardkundig onderzoek voeren wij dan uit, samen met betrokken vrijwilligers. Zo onderzochten wij onder andere een pingoruïne in Diever en een in het bos nabij Hollandscheveld. De laatste bleek echter een uitblazingskom te zijn. Op verzoek van Staatsbosbeheer onderzochten wij 3 locaties: 1 bij de Elperstroom en 2 tijdens de Boomfeestdag in Balloo. Met het boren tijdens de boomfeestdag hielpen 13 vrijwilligers en ruim 60 kinderen mee.

Keverbank ingezaaid met gras en meerjarige kruiden

Knoflookpad

De knoflookpad is een bedreigde soort en komt op slechts enkele plekken in Nederland voor. De pad doet het echter goed in het gebied tussen Ees en Weerdinge. Om de soort te helpen, zijn in dit gebied 3 poelen aangelegd en 2 vergroot. Van de vrijgekomen grond zijn keverbanken gemaakt. Dit zijn verhogingen in het landschap, ingezaaid met gras en meerjarige kruiden. Omdat de banken hoger en dus droger liggen, warmt de grond in het voorjaar sneller op: dé ideale leefomgeving voor insecten, zoals kevers, torren, sprinkhanen, krekels, wantsen en bijen. De keverbanken vormen ideale voedselbronnen voor onder andere patrijzen en andere akkervogels. De komende jaren moet blijken of de knoflookpad zich in deze keverbanken gaat ingraven. Waarschijnlijk gaat de soort zich hier wel thuis voelen: knoflookpadden blijven altijd in de buurt van een poel en houden van zanderige, losse grond.

Poelenwacht

Om poelen als leefgebied te behouden voor bijvoorbeeld de heikikker, poelkikker, kamsalamander en knoflookpad is periodiek onderhoud noodzakelijk. Zonder beheer groeien poelen dicht (verbossen) en veranderen ze langzaam in land (verlanden). Ook warmt het water onvoldoende op voor amfibie-soorten om eitjes erin af te zetten. In 2023 pakten we de werkzaamheden van de poelenwacht weer op. Voordat er beheermaatregelen konden worden uitgevoerd, zijn de poelen geïnventariseerd door vrijwilligers. Ze keken naar de diameter van de poel, het percentage open water, de waterdiepte, de omliggende begroeiing en de aanwezigheid van invasieve exoten, zoals watercrassula. In totaal zijn er 18 poelen van Staatsbosbeheer onder handen genomen. We visten de bladeren eruit, haalden grassen weg en verwijderden (opkomende) boompjes, struiken en andere begroeiing.

Knollathyrus

De knollathyrus is een zeer zeldzame, bedreigde soort. De plant komt op slechts enkele plaatsen in Nederland voor, waaronder in Drenthe. Helaas zien we ook in onze provincie een afname in aantallen. Om te voorkomen dat deze karakteristieke soort uit ons cultuurlandschap verdwijnt, zetten wij ons samen met Science4Nature in voor het behoud en optimalisatie van bestaande groeiplaatsen en (her)introductie op geschikte locaties. Om erachter te komen op voor soort grond de plant groeit en welke locaties nog meer geschikt zijn, hebben we in 2022 en 2023 bodemonderzoek gedaan. Op 13 plekken onderzochten we het bodemleven, de samenhang en de kwaliteit van de bodem. Op 2 van de 13 locaties deden we een aanvullend zaai-experiment met Drents bronnenmateriaal.

Foto: Hans Dekker

Knollathyrus

Wilke narcis

In samenwerking met Wageningen University & Research (WUR) zijn we in 2023 gestart met een genetisch onderzoek naar de wilde narcis (ook wel Drentse paosbloem genoemd). Op 20 plekken in Drenthe werd genetisch materiaal verzameld om de verwantschap tussen populaties beter in beeld te krijgen: welke narcissen zijn nog echt wild en welke exemplaren kunnen met elkaar worden gekruist? Pas als we dat weten, kunnen we populaties in omvang doen toenemen of terugbrengen op plaatsen waar het landschappelijk en cultuurhistorisch past. Bij de herintroductie is het belangrijk om de genetische diversiteit te waarborgen.

Plantmateriaal verzamelen voor genetisch onderzoek

Heide- en veenvlinders

Vanuit het beschermingsproject 'Heide- en veenvlinders' ontwikkelden wij 3 beheerwijzers. Met als doel vrijwilligers van terreinbeherende organisaties in het veld te ondersteunen en handvaten te bieden bij de bescherming van deze dagvlinders. 2 van de beheerwijzers beschrijven beheermaatregelen, het plaggen van heide en het verwijderen van bosopslag. De andere wijzer schetst een ideaalbeeld van het leefgebied en omschrijving per soort.

Ook organiseerden wij diverse bijeenkomsten in het kader van dit project. Zoals een monitoringsbijeenkomst voor het gentiaanblauwtje op het Balloërveld en Eexterveld, een cursus over knooppieren en een kennisuitwisseling voor specialisten en medewerkers van terreinbeherende organisaties.

Steenuilen Aa en Hunze

Bij het project 'Steenuilen Aa en Hunze onder de pannen' kijken wij wat erfeigenaren zelf kunnen doen om hun erf of terrein aantrekkelijker te maken voor de steenuil. In 2023 bezochten wij 12 erven, waarvoor wij een werkplan maakten. Dat er veel interesse is om de soort te helpen, zagen wij terug in het aantal bezoekers van onze informatieavond. Er waren ruim 100 geïnteresseerden. Het project zou eindigen in 2023, maar vanwege de grote animo wordt het project in 2024-2025 voortgezet.

Foto: Annemarie Loof

Aardbeivlinder

Steenuilen voelen zich thuis op boerenerven

Telen zonder insecticiden? 10 akkerbouwers in de Broekstreek Oude Diep proberen het uit

Broekstreek Oude Diep

Samen met 10 akkerbouwers experimenteerden wij in 2023 met het telen van graan en aardappelen zonder insecticiden. Dit deden wij in de Broekstreek Oude Diep, een van 8 deelprojecten van Boer, Burger, Natuur Drenthe (BBND). Binnen dit project onderzoeken wij met Grauwe Kiekendief – Kenniscentrum Akkervogels en HLB uit Wijster op welke wijze wij de biodiversiteit op het boerenland kunnen verhogen. Granen werden op dubbele rijafstand, maar met dezelfde zaadhoeveelheid, gezaaid, zodat vogels zich makkelijker door de rijen kunnen bewegen. De resultaten waren opvallend. De opbrengsten van de proefpercelen waren nagenoeg hetzelfde met een variatie van +2% tot -4%. In de rijsporen en rondom de percelen werden FAB-mengels met bloemen ingezaaid. Ook dit pakte positief uit: in de randen en sporen zoemde het van de

insecten. Plaaginsecten, zoals bladluis en graanhaantjes werden effectief bestreden met natuurlijke vijanden (zweefvliegen, sluipwespen en lieveheersbeestjes). Op vrijwel alle proefpercelen werden meer akkervogels waargenomen, zoals veldleeuweriken, gele kwikstaarten en patrijzen.

2 akkerbouwers deden mee aan een experiment met de zogenaamde keverklapper van de WUR (Wageningen University & Research). Deze innovatieve machine tikt coloradokevers van het blad af en voert ze af in een opvangbak. Deze beestjes kennen geen natuurlijke vijand, waardoor ze lastig te bestrijden zijn. Wat blijkt? De klapper haalt met succes de kevers uit het aardappelveld en de opbrengsten van de onbespoten proefpercelen en de reguliere teelt waren afgelopen jaar ongeveer gelijk. Het BBND-project in de Broekstreek Oude Diep loopt tot en met 2025.

Nieuw plas-dras ontwerp nabij Dwingeloo

Plas-drassen

In het afgelopen jaar realiseerden wij 8 nieuwe plas-drassen in kansrijke weidevogelgebieden. Daarmee staat de teller op 24 stuks. Van half februari tot en met half juni laten boeren een deel van hun land onder water lopen en bewerken of gebruiken zij het land niet. Een plas-dras wordt indien mogelijk in combinatie met ander beheer aangelegd, zoals extensieve beweiding en/of grasland in rust. De combinatie van maatregelen

zorgen voor variatie en betere leefomstandigheden voor weidevogels. Nabij Dwingeloo testten wij een nieuw ontwerp: een plas-dras met extra veel randjes in de vorm van een hashtag. Met succes, want langs de randjes van de plas-dras kwamen veel vogels foerageren. Met hun snavel prikten ze eenvoudig wormpjes en andere lekkernijen uit de drassige bodem. We zagen wulpen en Kieviten en er broedde, al direct na de aanleg van de plas-dras, minstens 1 Kievitspaar op het perceel.

Boerenlandvogels

Samen met zo'n 350 boerenlandvogelvrijwilligers hebben wij in 2023 veel voor de boerenlandvogels gerealiseerd. Mede dankzij de inzet van vrijwilligers en de hulp van groene partners en betrokken particulieren is er 174,7 hectare beheerd. Ook werd er volop gezocht naar boerenlandvogelnesten. In totaal zijn er 2.332 legsels gevonden, 80 meer dan in 2022. De verschillen zagen we vooral bij de scholekster (+32), kievit (+29) en wulp (+9). Van de grutto vonden we jammer genoeg 12 nesten minder.

Het broedseizoen in 2023 verliep ten opzichte van het voorgaande jaar goed: het natte voorjaar pakte positief uit voor de boerenlandvogels. Het gras bleef langer kort, wormen zaten hoger in de grond en waren daardoor beter bereikbaar. Daarnaast leken de predatoren voldoende ander voedselaanbod te hebben, waardoor de predatiedruk op de vogels lager lag. Veel kuikens waren op tijd vliegvlug, wat mooi samenviel met de timing van de boeren en de beheerpakketten.

Kievitskuiken bij plas-dras

Foto: Annemarie Loof

Monumentale zilverlinde met brute kracht gevloerd

Monumentale reus geveld

Storm Poly raasde op woensdag 5 juli over Nederland en richtte ook in Drenthe de nodige schade aan. Een van de slachtoffers was de circa 200-jarige zilverlinde in de weide bij Havezate Mensinge in Roden. De monumentale boom, met een diameter van 115 centimeter, een kroondiameter van 21 meter en een hoogte van 23 meter, was door grote zwamaantastingen niet meer opgewassen tegen

de kracht van Poly. Met brute kracht werd de reus gevloerd en vrijwel alle taken waren afgebroken. Gelukkig namen we niet helemaal afscheid: tijdens de inspectie bleek een levende twijg aan de boom vast te zitten. Van deze originele twijg werden enten genomen. Hierdoor kunnen we over een paar jaar genetisch dezelfde boom herplanten. De overgebleven stomp en restanten van de stam zijn behouden, zodat insecten en schimmels zich hieraan tegoed kunnen doen.

Bijzondere snoeiklussen

Op de begraafplaats in Gieten staat een gigantische treurbeuk. Dit bijzondere exemplaar is ruim 2 keer zo breed als dat ie hoog is. De boom heeft kroondiameter 26 meter en is 11 meter hoog. Al circa 124 jaar bepaalt de treurbeuk het aanzicht van de historische begraafplaats. Het beheer is sinds de jaren '80 in de zorgzame handen van de Bomenwacht. Iedere 6 jaar wordt de oude knar flink in omvang en gewicht teruggebracht. Dit is noodzakelijk vanwege de extreme lengtegroei. Normaliter neemt dit af naarmate de leeftijd vordert, maar bij treurbeuken werkt het anders. In nog geen half jaar tijd maakte deze senior scheuten van circa 60 centimeter. De meest recente snoeibeurt vond plaats in juni (2023): van het totale bladerdek werd zo'n 15 à 20 procent verwijderd. Het snoeien was niet eenvoudig vanwege de vele grafzerken rondom en onder de boom. De specialistische klus werd in 2 dagen door Brand Boomverzorging geklaard.

De treurbeuk in Gieten kan er weer een paar jaar tegenaan

Brinken bokashi

In samenwerking met de gemeente Noordenveld is Landschapsbeheer Drenthe een aantal jaar geleden gestart met een pilotproject 'Brinken bokashi'. Bokashi is een groeiplaatsverbeteraar, bestaande uit gefermenteerd organisch materiaal van plantaardige oorsprong. Doordat brinken en plantsoenen netjes worden aangeharkt en het neergedwarrelde blad wordt opgeruimd, heeft de bovengrondse beplanting het moeilijk. Bomen en struiken krijgen onvoldoende voedingsstoffen en mineralen en er groeit en leeft minder in de bodem. Om het bodemleven weer op gang te krijgen, maakten we van het neergevallen blad bokashi en verspreidden dit op de brinken en plantsoenen. Begin 2023 maakte we maar liefst 1.500 ton bokashi. De resultaten van het pilotproject zijn veelbelovend. De brinken zijn groener, het gras groeit beter, kronen zijn voller en blijven langer groen gedurende de zomer en in de bodem krioelen meer beestjes.

'Goud' in handen

Een kijkje achter de schermen bij de Bomenwacht

Op stap met de Bomenwacht

Een aantal collega's nam een kijkje in de keuken van de Bomenwacht. Zij liepen een dag mee om de kneepjes van het vak te ervaren. Het verzorgen en behouden van monumentale bomen vraagt om vakmanschap en expertise. Er werden bomen in Rolde, Gieten, Valthe en Emmen gecontroleerd. Bij een oude linde werd met behulp van een hoogwerker een wiebelproef uitgevoerd om te kijken of de boom nog stevig genoeg in de bodem verankerd zat. Bij andere bomen werden holtes, takbreuken, scheuren en rotte delen gecontroleerd.

Bomenwacht in aantallen

Leeftijd komt met gebreken. Dat weten ook onze boomspecialisten van de Bomenwacht. In 2023 hadden zij de handen vol aan de verzorging van de monumentale parels in onze provincie. Samen met verschillende boomverzorgingsbedrijven snoeiden zij maar liefst 2.026 exemplaren en controleerden ze 3.503 bomen. 72 senioren werden nader geïnspecteerd op gevaren van aanwezige gebreken.

FINANCIËLE RESULTATEN

BATEN

Subsidies en bijdrages projecten	€ 3.326.636
Af: directe projectlasten	€ 1.383.349

Dekkingsbijdrage projecten € **1.943.287**

LASTEN

Personeel	€ 1.640.470
Organisatie	€ 354.057
Kapitaallasten	€ 30.206

Totaal € **2.024.733**

RESULTAAT € **-81.446**

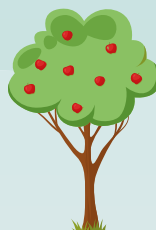
334,2 kilometer

Wandelpaden en
fietspaden

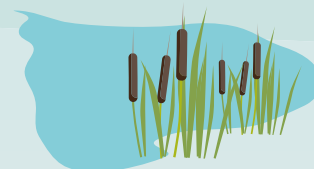
12

Schoolpleinen

5.202

Fruitbomen

169

Poelen, vennen
en petgaten

70.241

Aangeplante bomen
en struiken

186,8 kilometer

Houtwallen, singels,
lanen en hagen

78

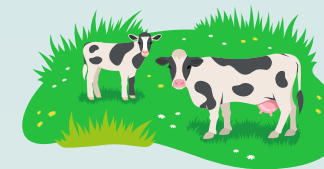
Knotbomen

649,2 hectare

Natuurterreinen

Boerenlandvogels

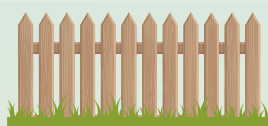
28,1 hectare

Extensief beweiden

9,4 hectare

Uitgestelde
bewerking

167

Erven

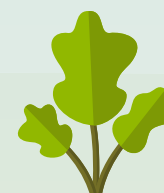
49,1 kilometer

Natuurranden (akkerranden,
bermen, oevers, rietkragen)

807,1 hectare

Bos

100

Groen adviezen

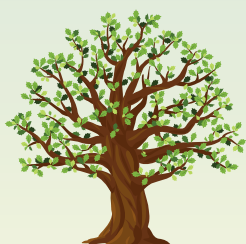
20,7 hectare

Plas-dras

9,5 hectare

Ruige mest op
percelen in rust

Monumentale bomen

2.026 gesnoeid

3.503 gecontroleerd

72 nader onderzocht

184

Overige cultuurhistorische en
aardkundige elementen (totaal)
bestaande uit: 169 grafheuvels,
12 pingoruïnes en 3 kerkhoven

5.942

Solitaire bomen

4.411

Kleine maatregelen
ter bevordering
van de biodiversiteit

112,4 hectare

Grasland met rust
tot 15 juni

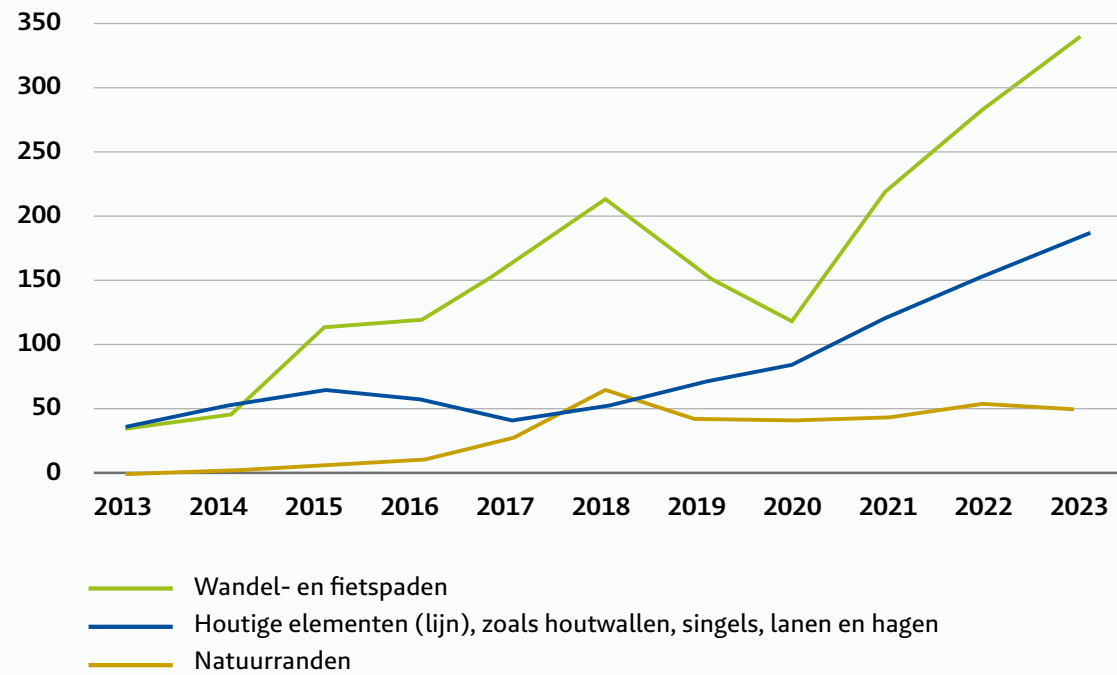

4 hectare

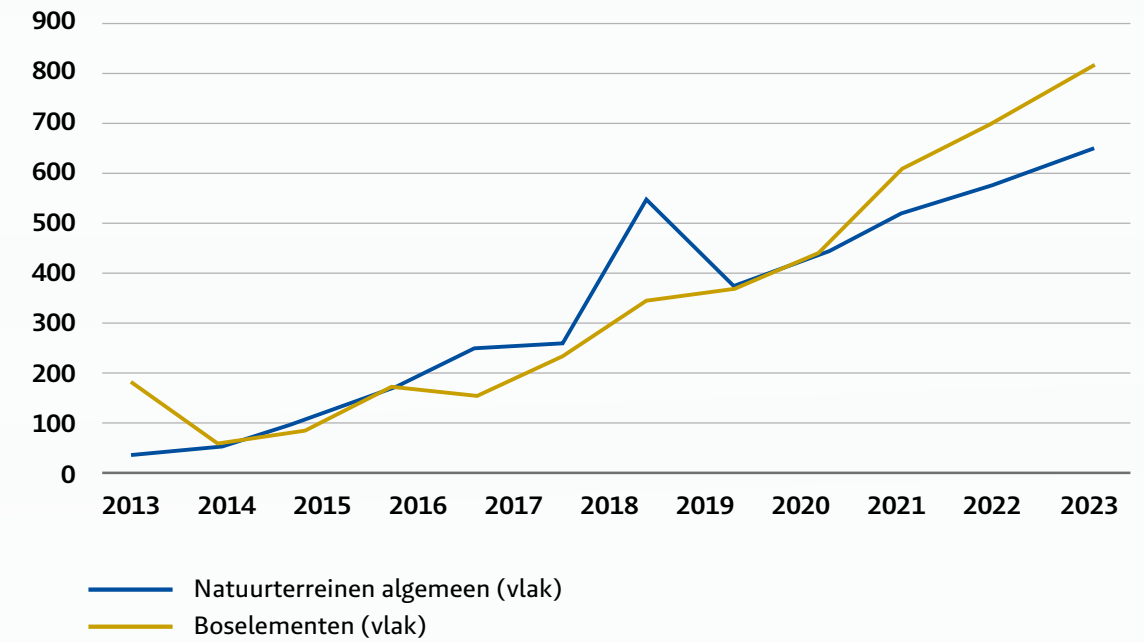
Lastminute-beheer
voor kuikens

UITGEVOERD WERK DOOR PROFESSIONALS EN VRIJWILLIGERS IN DE LOOP DER JAREN

(in aantal kilometers)

(in aantal hectare)

Boerenlandvogels

- 2.332 Gemonitorde boerenlandvogelnesten
- 750 Nesten waarbij actieve beschermings-activiteiten zijn uitgevoerd (zoals wildverjager of plaatsen van raster)
- 28 Boerenlandvogelgroepen
- 350 Vrijwillige weidevogelbeschermers

Natuurwerkdag (+ Junior)

- 1.036 Volwassenen
- 430 Kinderen
- 64 Locaties
- 5.864 Gewerkte uren

Publieksactiviteiten

- 188 Groepsactiviteiten gericht op deskundigheidsbevordering (zoals workshops, excursies, trainingen, bijeenkomsten en cursussen) met 3.632 deelnemers.
- 21 Evenementen met 3.301 bezoekers (inclusief de Natuurwerkdag)

Bereik

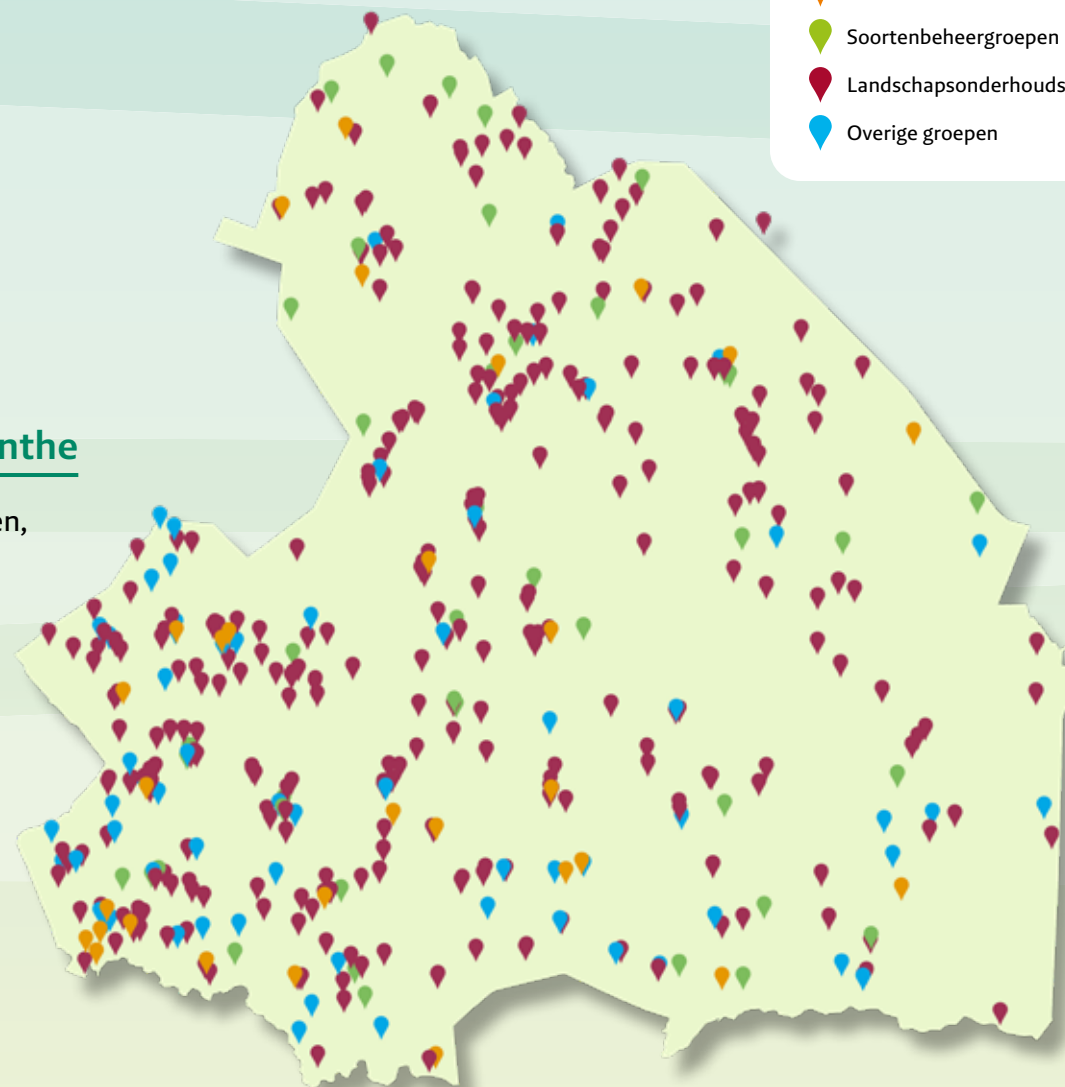
- 1.447 Volgers Facebook
- 1.173 Volgers Twitter
- 1.556 Volgers LinkedIn
- 2.696 Abonnees digitale nieuwsbrief
- 16 Digitale nieuwsbrieven
- 55 Nieuws- en persberichten

Netwerk Streekbeheer Drenthe

Overzicht actieve vrijwilligersgroepen, bewonersinitiatieven en scholen

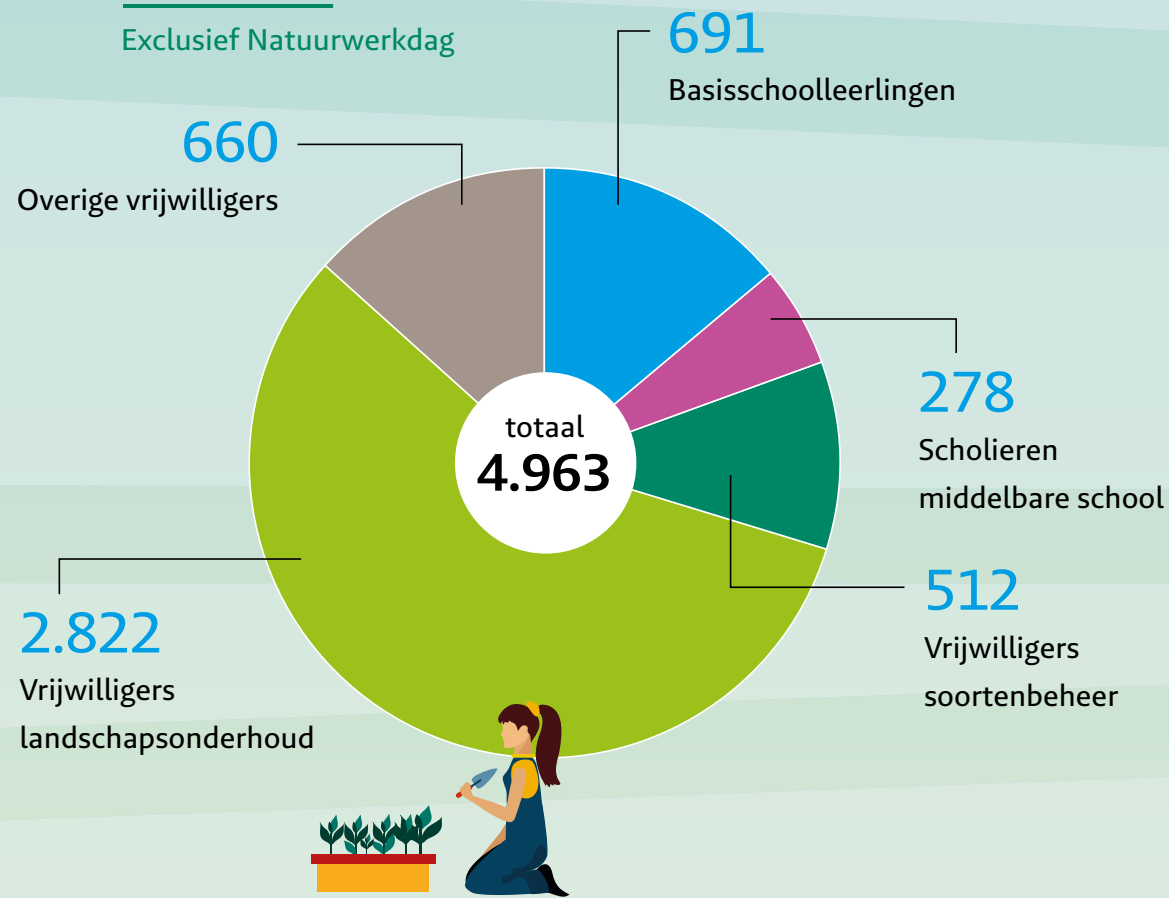
Legenda

- School
- Soortenbeheergroepen
- Landschapsonderhoudsgroepen
- Overige groepen

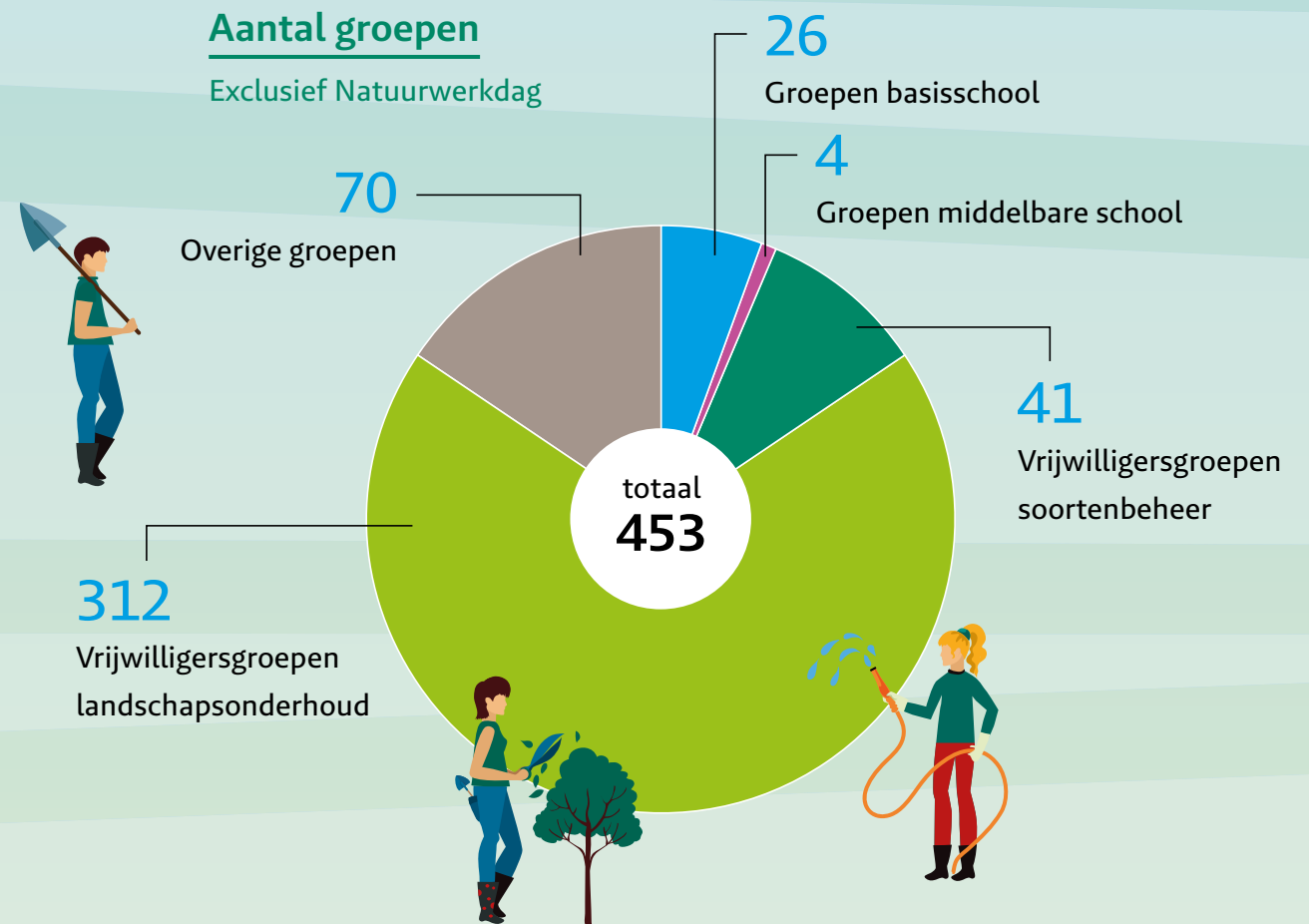
Vrijwilligers

Exclusief Natuurwerkdag

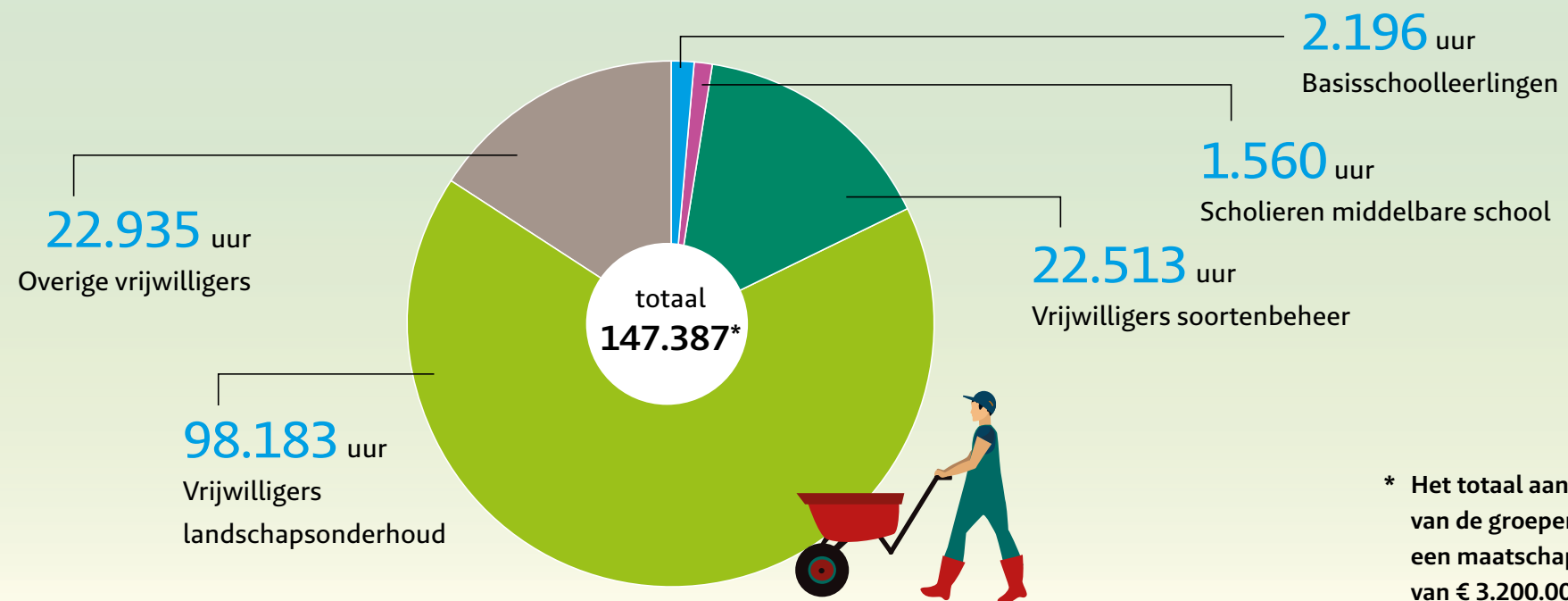
Aantal groepen

Exclusief Natuurwerkdag

Aantal gewerkte uren groepen

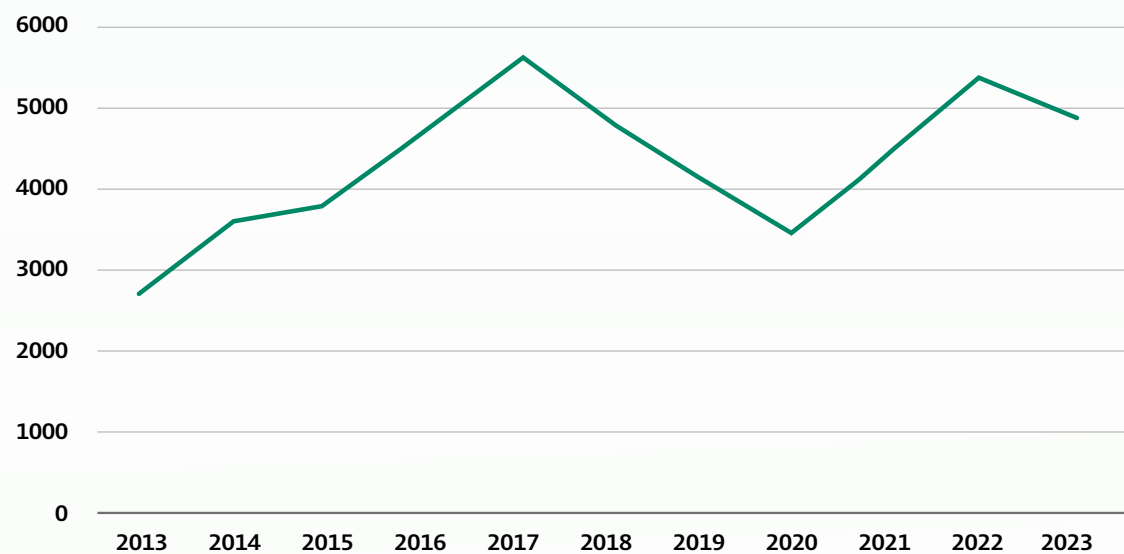
Exclusief Natuurwerkdag

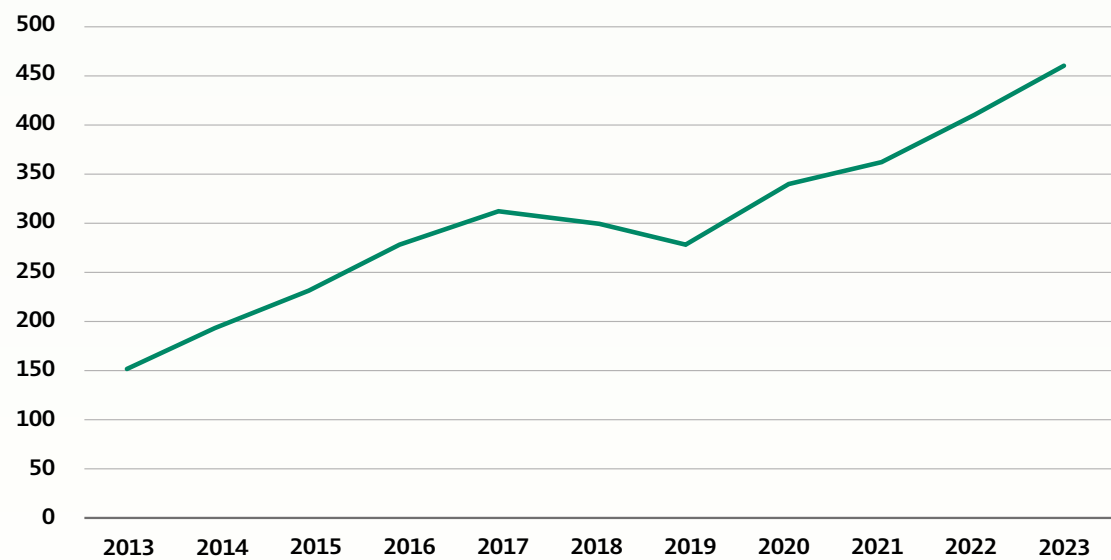
* Het totaal aantal gewerkte uren van de groepen vertegenwoordigt een maatschappelijke waarde van € 3.200.000,-

GROEI NETWERK

Totaal aantal vrijwilligers in 2023 (exclusief Natuurwerkdag): **4963 vrijwilligers**

Totaal aantal groepen in 2023 (exclusief Natuurwerkdag): **453 vrijwilligersgroepen**

Vrijwilligers van de toekomst?

Het werk en de projecten van Landschapsbeheer Drenthe zijn mogelijk gemaakt door:

- Provincie Drenthe
- Twaalf Drentse gemeenten
- Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
- Nationale Postcode Loterij
- Het Cultuurfonds
- Jenny Vrieling Fonds
- WMD Water

Landschapsbeheer Drenthe bedankt haar financiers voor de fijne samenwerking en hun bijdrage voor het landschap en de natuur in Drenthe en het werk van de stichting.

Foto's door:

Medewerkers van Landschapsbeheer Drenthe

Landschapsbeheer Drenthe

Kloosterstraat 11

9401 KD Assen

info@lbdrenthe.nl

www.lbdrenthe.nl

 www.facebook.com/lbdrenthe

 www.twitter.com/lbdrenthe

 [landschapsbeheer-drenthe](https://www.linkedin.com/company/landschapsbeheer-drenthe)

Landschapsbeheer Drenthe

provincie Drenthe

Europees Landbouwfonds
voor Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert in zijn platteland.

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

het
cultuurfonds

